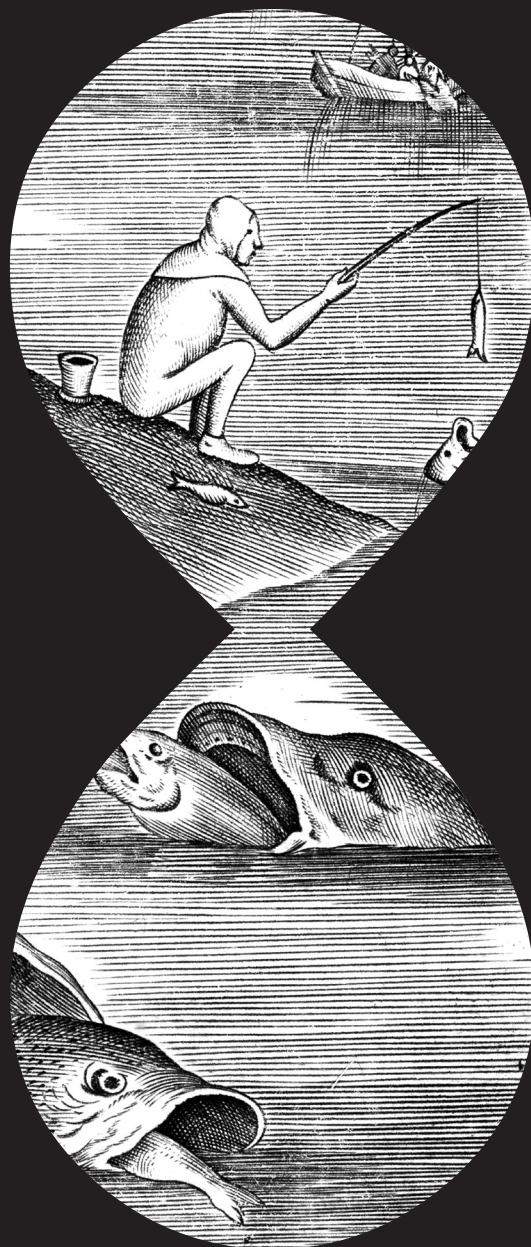

Bruegel is niet wie u denkt.

Persdossier

The World of Bruegel in Black and White
15.10.19 > 16.02.20

Inleiding

Iedereen kent Bruegel als wereldberoemd schilder, maar wist u dat hij in zijn tijd vooral bekend was om zijn prenten? KBR is pionier in de herontdekking van de minder bekende meesterwerken van Bruegel en bezit een volledige verzameling prenten die ze in het Bruegeljaar tentoonstelt. 'The World of Bruegel in Black and White' neemt u mee in de imaginaire wereld van de Vlaamse meester. Het is een unieke kans om zijn prenten van heel dichtbij te bewonderen.

Pieter Bruegel de Oude (ca. 1526-1569)

Pieter Bruegel de Oude werd omstreeks 1526 geboren. Rond 1551 werd hij vrijmeester in de Antwerpse Sint-Lucasgilde. Kort daarna vertrok hij op Italiëreis, wat in de 16de eeuw de gebruikelijke afsluiter van een kunstopleiding was. Na zijn terugkeer uit Italië begon hij een samenwerking met uitgever Hieronymus Cock (1518-1570). In de loop van zijn leven zou hij zich ontpoppen tot een van de grootste schilders van de Vlaamse school, maar zijn bekendheid verwierf Bruegel dankzij de prenten die hij samen met Cock maakte.

Tentoonstelling 'The World of Bruegel in Black and White'

De tentoonstelling neemt u mee naar de bewogen 16de eeuw. Zo'n 450 jaar geleden was Vlaanderen het centrum voor de productie van en de handel in prenten. Bruegel en zijn uitgever, Hieronymus Cock, speelden een sleutelrol in deze periode. Hun **meesterlijk vakmanschap en ook hun ondernemingszin** staan centraal in de tentoonstelling.

Voordat een prent op de markt kwam en over de hele wereld kon worden verspreid, had ze al een lange weg afgelegd. In de tentoonstelling **ontdekt u hoe het proces verliep, van tekening tot prent**. U bewondert naast enkele originele voortekeningen van Bruegel ook zijn Italiaanse landschappen en de zeven hoofdzonden en deugden, om er maar enkele te noemen.

De expo vindt plaats in de volledig vernieuwde tentoonstellingsruimten van KBR. U komt ook in de vertrekken van het stijlvolle 18de-eeuwse **Paleis van Karel van Lotharingen**. Het paleis was de residentie in Brussel van Karel van Lotharingen, die van 1744 tot 1780 gouverneur-generaal was van de Oostenrijkse Nederlanden. Het ligt aan het Museumplein in de bovenstad, vlak bij het Koningsplein. De bouw ervan startte in 1757 op de plek waar vroeger het Paleis van Nassau stond. Het paleis telt vijf zalen waarvan de inrichting herinnert aan de Oostenrijkse Nederlanden en het prinsbisdom Luik in de 18de eeuw.

KBR en Bruegel: een lange geschiedenis

De herontdekking van de meester

Hoewel Bruegel zich in 1551 als schilder in de Antwerpse Sint-Lucasgilde laat registreren, verwierf hij **aanvankelijk vooral bekendheid als tekenaar en prentontwerper**. Hij staat vandaag bekend als een van de belangrijkste protagonisten van de Nederlandse kunstgeschiedenis, maar zijn naam raakte in de loop van de 18de en 19de eeuw in de vergetelheid. Uiteindelijk zijn het Bruegels prenten die de meester in de 20ste eeuw weer op de kaart wisten te zetten als een grote naam op het kunsthistorisch toneel.

KBR speelt een **pioniersrol** in de herontdekking van de minder bekende meesterwerken van deze kunstenaar. Het Prentenkabinet van de bibliotheek kan namelijk bogen op een meer dan **honderd jaar lange onderzoekstraditie rond Bruegels werk**. Op amper een steenworp van zijn vroegere woning in de Brusselse Hoogstraat wordt Bruegel

in de 20ste eeuw langzaamaan weer ontdekt. KBR weet in de loop der jaren een complete en uitzonderlijk rijke collectie prenten en tekeningen van Bruegel samen te stellen.

Verskillende conservatoren van het Prentenkabinet halen de meester stukje bij beetje terug van onder het stof. Ze verrichten onderzoek naar de prentkunst van Bruegel en publiceren artikels en biografieën over de Vlaamse meester. Ook vandaag nog blijft het onderzoek naar Bruegels werk een belangrijk speerpunt voor KBR.

Het Prentenkabinet van KBR en KU Leuven startten in 2016 samen het **FINGERPRINT-project** op. Het project zet de recentste technologische ontwikkelingen op het vlak van beeldvorming in, om met een frisse blik het getekende en gegraveerde oeuvre van Bruegel te bestuderen. Het doel van het onderzoek is om met geavanceerde digitale fotografische technieken, met de statistische verwerking van gegevens en met laboratoriumanalyses de ontstaansfasen van een Bruegelprint te onderzoeken en te evalueren. Bruegels prentcompositie wordt als het ware gevolgd van de tekenafel tot in het verzamelaarsalbum. Er wordt nagegaan hoe de meester zijn ontwerp tekeningen vervaardigde, hoe graveurs zijn prentontwerpen wisten over te brengen op de koperen drukplaat en hoe prentuitgevers nog tot ver na Bruegels dood afdrukken bleven maken van de originele platen. De eerste resultaten van het FINGERPRINT-project werden verwerkt in de tentoonstelling.

Inhoud van de tentoonstelling

Het prentenbedrijf – Zaal 1 tot 6

Lang overheerste het idee dat een schilder als *peintre-graveur* op zijn eentje prenten vervaardigde. Dit idee is in de laatste decennia grondig bijgesteld door het onderzoek naar grote historische prentuitgeverijen. Wie denkt aan de drukgrafiek naar ontwerpen van Bruegel, kan onmogelijk om de persoon van **Hieronimus Cock** heen. De prentenuitgeverij die Cock en zijn vrouw Volcxken Diericx in 1548 in Antwerpen oprichtten, werd 'Aux Quatre Vents' (In de Vier Winden) gedoopt. De naam gaf aan hoe ver de ambities en de invloed van het koppel reikten. Ze speelden een belangrijke rol in de ontwikkeling van Antwerpen als een van de belangrijkste productiecentra voor prenten in het 16de-eeuwse Europa. Cock en Diericx bespeelden succesvol de kunstmarkt met producten die zowel op technisch als op artistiek vlak erg vooruitstrevend waren.

Bruegel ontwierp tussen 1554 en 1568 niet minder dan zestig prenten voor Cock. Zijn ontwerpen zijn als partituren, die vrijwel letterlijk worden uitgevoerd door de graveur. Hoewel de compositie van de prent voorkomt uit het genie van de meester, is het uiteindelijk de **kunde van de graveur** die de doorslag geeft. Hij moet ervoor zorgen dat de tekening met succes op de plaat wordt overgebracht aan de hand van een burijn. Prentenuitgevers deden hiervoor doorgaans een beroep op bekwame graveurs die het ontwerp zo nauwgezet mogelijk kopieerden. Eens een koperplaat volledig was afgewerkt, ging ze naar de drukker. Afgewerkte prenten werden door Volcxken Diericx verkocht aan particulieren of aan boek – en kunsthandelaars.

Landschappen – Zaal 7

Het landschap was een geliefd onderwerp in de 16de eeuw. Bruegels landschappen zijn uniek in die zin dat ze landschappen voor de **eerste keer op zo'n grootse, weidse en indrukwekkende manier** voorstelden. De inspiratie voor zijn landschappen doet hij op tijdens zijn reis naar Italië. De Alpen, die Bruegel voor het eerst bewondert, zijn overduidelijk aanwezig in zijn grote landschappen. Waarschijnlijk kwam Bruegel weer thuis met heel veel schetsen en tekeningen van zijn reisindrukken en lagen die later aan de basis van zijn populaire landschapscomposities.

Bruegel als tweede Bosch – Zaal 8

Prentuitgever Cock was een groot bewonderaar van Jheronimus Bosch (1450-1516) en bracht talrijke prenten met aan Bosch ontleende composities en motieven op de markt. Hij spoorde Bruegel wellicht aan om een aantal

Boschiaanse ontwerpen voor hem te vervaardigen. De prenten naar deze ontwerpen zouden Bruegel de naam en faam van een **'tweede Jheronimus Bosch'** bezorgen. De verzoeking van de heilige Antonius (1556) is het vroegste werk waarin Bruegel zich als een tweede Bosch manifesteert. De prent vermeldt 'Cock excudit', maar Bruegels naam wordt niet vermeld. Bruegel wordt op het moment dat deze prent uitgegeven wordt vooral geassocieerd met landschapsprenten waardoor het zeer plausibel is dat het publiek *De verzoeking van heilige Antonius* in deze periode aan Bosch toeschreef.

Een jaar later verschijnen de prenten *De grote vissen eten de kleine* en *Patientia*. Op de eerstgenoemde prent vermeldt Cock Bosch als 'inventor' bij wijze van verkooptruc, maar in het geval van *Patientia* is het wel degelijk Bruegels naam die op de prent prijkt. Op basis van de tekening weten we zeker dat het een ontwerp van Bruegel is. Het feit dat Bruegel als 'inventor' vermeld wordt op een duidelijk Boschiaans geïnspireerde prent zegt veel over de verhouding tussen het werk van Bruegel en zijn voorganger Bosch. Het werk van de navolger bevindt zich altijd ergens tussen het kopiëren en het overtreffen van het model. Wanneer het werk van de imitator kan doorgaan als het werk van de geïmiteerde, betekent dit dat de navolger zijn voorbeeld heeft overtroffen. Met de prent *Patientia* is er dus niet zomaar een nieuwe Bosch geboren. Bruegel is nu **veel meer dan een imitator**.

Deugden en zonden – Zaal 9

In de tweede helft van de 16de eeuw maakt Bruegel heel wat werken die van groot belang waren voor de ontwikkeling van zijn faam als tweede Bosch. Vooral ***De zeven hoofdzonden*** springen in het oog. De prenten zijn bezaaid met **gekke creaturen, verzonnen wezens, duivels, demonen en tal van antropomorfe gebouwen en structuren**. De beeldenwereld van Bosch staat in de tweede helft van de 16de eeuw synoniem voor zondigheid. Het is dus absoluut niet verwonderlijk dat Bruegel zich voor zijn tekeningen van *De zeven hoofdzonden* in opdracht van Cock volop laat inspireren door deze meester.

De prenten die *De zeven hoofdzonden* in beeld brengen, passen volledig **in de moraliserende traditie** van de 16de eeuw. Bruegel toont niet de straf die zondaars in de hel kunnen verwachten, maar hun gedrag en het onheil dat ze ermee aanrichten. Hoewel de hoofdpersonages in *De zeven hoofdzonden* actief deelnemen aan de gebeurtenissen die zich rondom hen afspelen, is dat bij *De zeven deugden* niet het geval. De reeks wordt enkele jaren na *De zeven hoofdzonden* op de markt gebracht door Cock. De invloed van Bosch is hier zo goed als volledig verdwenen, maar de compositie van de prenten lijkt erg op die van *De zeven hoofdzonden*.

Levenslessen – Zaal 10

Een aantal van Bruegels prenten hebben duidelijk een **dubbele bodem** en geven stof tot nadenken. Ze zijn op het eerste zicht grappig en intrigerend, maar willen de kijker vooral een les of inzicht meegeven. Voor de **allegorische voorstellingen** liet de kunstenaar zich inspireren door het Nieuwe Testament, maar ook door spreekwoorden uit zijn tijd.

Enkele verhalen kunnen haast als een stripverhaal worden gelezen, omdat de scènes elkaar opvolgen. Een goed voorbeeld daarvan is de prent *De Alchemist*. In deze prent zit een schamel geklede alchemist in een rommelige werkplaats. Met een hand houdt hij een smeltkroes boven het vuur, terwijl hij met zijn andere hand zijn laatste munt in een beker laat vallen in de hoop er goud van te kunnen maken. Dat het zijn laatste munt is, wordt duidelijk gemaakt door zijn vrouw in het midden die een lege beurs vasthoudt. Zijn kinderen spelen in een lege voorraadkast. Een van zijn kinderen heeft een nutteloos geworden kookpot op het hoofd gezet. Rechts wijst een man in een boek het woordspelletje 'alge mist' aan. Op de achtergrond wordt duidelijk dat het slecht afloopt voor het gezin, want we zien ze op weg naar het armenhuis. De moraliserende prent kan aldus van links naar rechts gelezen worden en bevat op deze manier een zekere structuur.

Dit zijn niet de enige Bruegelprenten die een levensles in beeld brengen. In *De vette keuken* en *De magere keuken* stelt Bruegel op karikaturale wijze het schrijnende contrast tussen gebrek en overdaad aan de kaak. Met *De strijd tussen de geldbeurzen en geldkisten* toont hij dat geld en bezit de belangrijkste drijfveer zijn van gewapende strijd en *De Ezel op school* brengt de niet mis te verstane boodschap in beeld dat een ezel een ezel blijft, ook al wordt hij naar school gestuurd.

Stad en platteland – Zaal 11

Hoewel Bruegel gefascineerd blijkt door de natuur en het leven op het platteland, behoorde hij duidelijk tot de stedelijke middenklasse. Zijn werk en zijn opdrachten brachten hem zelfs in contact met de hoge politieke en financiële machthebbers. Hij kijkt naar het **landelijke leven vanuit het oogpunt van de stedeling**, een buitenstaander, en maakt zijn werken voor een grotendeels stedelijk publiek. Samen met zijn vriend Hans Franckaert (1520-1584) trok Bruegel naar het platteland om er de feestende boeren te observeren en inspiratie op te doen.

Op het platteland was er nauwelijks iets te merken van de ontwikkeling van de wetenschap en het humanisme die zo kenmerkend waren voor het leven in een grote 16de-eeuwse stad. Een groot deel van de bevolking leeft er op de rand van de armoede, maar **feesten en kermissen** brengen er enige vorm van ontspanning. Lokale feestelijkheden, zoals kermissen of patroonsfeesten, gingen stevast gepaard met overmatig drankgebruik. De **kermis van Hoboken** schijnt daarbij een zekere reputatie te hebben genoten. Hoewel het boerendorpje lang niet het enige was met dergelijke feesten, figureert het prominent in een van Bruegels prenten. Hij ontwierp *De Kermis van Hoboken* in 1559. De wereld die Bruegel hier in beeld brengt, wordt met een moraliserende ondertoon bekritiseerd. De werken waarin hij dit plattelandse vermaak weergeeft, zijn dan ook bestemd voor stedelingen die neerkijken op het gedrag van dit ongeletterde boerenvolk. De plattelandsbewoners werden als negatieve voorbeelden geportretteerd. Hoewel de twee werelden mijlenver van elkaar af lijken te staan, kunnen ze zich niet van elkaar losmaken. Juist deze tegenstelling vormt een ideale voedingsbodem voor kunstenaars.

Schepen – Zaal 12

Schepen zijn voor de meeste toeschouwers wellicht een onverwacht en onbekend onderwerp in het oeuvre van Bruegel. Toch is de **interesse voor de maritieme wereld** in een Antwerpse context gemakkelijk te verklaren. In de 16de eeuw heeft Antwerpen een van de grootste havens ter wereld. Er meerden dagelijks schepen aan uit Engeland, Italië, Spanje, Portugal, Duitsland en het Balticum. Bovendien is **Antwerpen de draaischijf voor de handel met het Oosten**. Antwerpen is in Bruegels tijd een **wereldstad** waar handel en scheepvaart zorgen voor welvaart.

De maritieme serie kan in het licht geplaatst worden van de opkomst van andere producten gerelateerd aan intercontinentale reizen en ontdekkingen zoals atlanten, kaarten, boeken over andere culturen en reisgidsen die in de 16de eeuw verschenen. Reizen en exotische bestemmingen spreken nu eenmaal tot de verbeelding. Cock speelt hier handig op in door deze reeks mee vorm te geven.

Door de belangstelling voor reizen is het niet verbazingwekkend dat er een grote vraag is naar prenten waarop schepen werden afgebeeld. Voorbereidende tekeningen voor de schepen zijn niet bewaard gebleven, maar uit de verregeerde details van de schepen mogen we ervan uitgaan dat het vertrekpunt van de prenten steeds een zorgvuldig uitgevoerde tekening was. De zeeschepen zijn **tot in de kleinste details waarheidsgetrouw** weergegeven, maar de bedoeling van Bruegel reikt veel verder dan een loutere inventarisatie van de bestaande scheepstypes.

Bruegel inspireert – Zaal 13

Het hoeft niet te verwonderen dat de impact van Bruegel niet beperkt bleef tot de 16de eeuw. De kunstenaar had heel wat **aanhangers en kende veel succes tijdens zijn leven**. Na zijn dood bleef zijn artistieke invloed op verschillende

manieren voortleven. Enerzijds effende Bruegel het pad voor nieuwe inzichten in de schilderkunst. Zijn reeks met schepen, met hun suggestie van beweging en hun aandacht voor de krachten van de natuur, zouden een beslissende invloed hebben op de ontwikkeling van het zeegezicht of ‘marine’ in de Hollandse schilderkunst van de 17de eeuw. Anderzijds gingen de thema’s die Bruegel in zijn prenten weergaf een eigen leven leiden in verschillende kunsttakken. De kunstenaar bleef dus zowel inhoudelijk als vormelijk inspireren. Er zijn niet zelden **duidelijke linken naar de Bruegeliaanse thema’s** te vinden in kunstwerken. Soms werden **letterlijke kopieën** van zijn werk gewoon in een andere context geplaatst. **Figuren en motieven** uit Bruegels prenten verschenen bijvoorbeeld in poëziealbums, in schilderijen of zelfs op wandtegels. Net zoals eerder al met Bosch was gebeurd, gingen navolgers werken creëren in de stijl van Bruegel die ze graag voor origineel lieten doorgaan en van zijn naam voorzagen.

Ook vandaag inspireert Bruegel nog! Zo heeft de Britse straatkunstenaar Phlegm een grote voorliefde voor Bruegel. Hij gaat zelf vooral met de spuitbus aan de slag, maar werkt ook met klassieke druktechnieken. Hij graveert en houdt er net zoals Bruegel van om bizarre figuren uit zijn fantasiewereld in een verhalende structuur te gieten. Zijn werk gaat van mini-gravures met meesterlijke details tot gigantische muurschilderingen en comic books. De vele verrassende details in zijn werk en de keuze voor zwart-wit doen meteen aan Bruegels prenten denken.

Phlegm bombardeert de 16de-eeuwse kunsten en ambachten als het ware naar de 21ste eeuw. Voor de tentoonstelling ‘The World of Bruegel in Black and White’ sloegen KBR en Phlegm de handen in elkaar. KBR bezit de originele voortekening én de prent van *Luxuria*, maar de koperplaat ging helaas door de eeuwen verloren. Speciaal voor KBR maakte Phlegm een eigentijdse interpretatie van Bruegels *Luxuria*, die hij zorgvuldig in een koperplaat graveerde. Ook dit hedendaags kunstwerk kunt u bewonderen in de tentoonstelling ‘The World of Bruegel in Black and White’.

Topwerken uitgelicht
Keuze van de curatoren

***De alchemist*, Philips Galle naar naar Pieter Bruegel de Oude (KBR)**

“*De alchemist* vind ik zelf Bruegels meest geslaagde werk. Dwaasheid en hebzucht leiden tot de materiële ondergang van een alchemist en zijn gezin, die het ‘Al gemist’ heeft en zijn tijd en geld geïnvesteerd in ‘mistige’ pseudowetenschap. Diep ontroerend is de voorstelling van de spelende en naar eten zoekende kinderen. Net als het onthaal van de geruïneerde familie in het armenhuis dat we op de achtergrond zien. Let er op hoe Bruegel de figuren van de alchemist, zijn vrouw en ook de nar die met een blaasbalg nog meer stof en ‘mist’ spuit, karikaturaal heeft voorgesteld. Dit wekt ons misprijzen voor hun laakbare en bespottelijke gedrag op. De onschuldige kinderen die het slachtoffer zijn van het gedrag van hun ouders, heeft hij dan weer uiterst realistisch en schattig voorgesteld. Door de tegenstelling tussen humor en spot enerzijds en ontroering en erbarmen over het lot van het gezin anderzijds bereikt Bruegel bij de beschouwer een cathartisch effect. De alchemist is wellicht Bruegels meest narratieve en in zekere zin zelfs ‘theatrale’ prent.”

- Joris Van Grieken, curator ‘The World of Bruegel in Black and White’

Elck, Pieter van der Heyden naar Pieter Bruegel de Oude (KBR)

“De prent *Elck*, vervaardigd naar Bruegels originele ontwerp uit 1558, is er één die mij op meerdere niveaus weet aan te spreken. Zowel qua thema, compositorische opbouw als uitwerking van details, slaat de kunstenaar de nagel op de kop. Het gaat dan ook niet zomaar om de “mens” die op zoek is naar zichzelf. De oude grijsaard verschijnt namelijk meerdere keren in een compositie die tjokvol gevuld is met delicaat vormgegeven bagatellen. Vaak gaat het om 16de-eeuwse courante voorwerpen; objecten waarvan we vandaag echter de symbolische betekenis in het geheel niet altijd kunnen achterhalen. En dat maakt de prent voor mij al onderzoeker ook erg interessant. Als kunsthistoricus tracht je altijd wat nieuws aan het gekende verhaal toe te voegen. Zelf heb ik bij deze prent ook mijn steentje kunnen bijdragen. Niet op vlak van beeldinterpretatie, wel qua inzichten in het totstandkomingsproces van de prent zelf. Sommige exemplaren van *Elck* combineren namelijk een afdruk van de koperen drukplaat met een tekstuele toevoeging die gedrukt werd met een boekdrukkers. Door de gebruikte lettertypes te identificeren, kon ik achterhalen prentuitgever Hiëronymus Cock voor deze gevallen heeft samengewerkt met de bekende Antwerpse boekuitgever Christoffel Plantijn.”

- Maarten Bassens, curator ‘The World of Bruegel in Black and White’

Andere topwerken

Beek met een visser en een watermolen, Pieter Bruegel de Oude (KBR)

Vandaag bestaat het getekende oeuvre van Bruegel nog uit een zestigtal tekeningen. Dat aantal is slechts een fractie van wat Bruegel ooit heeft gemaakt. De overgeleverde tekeningen van Bruegel werden bijna allemaal vervaardigd in pen en bruine inkt. *Beek met een visser en een watermolen* (ca. 1554) is een voorbeeld van een vrije, op zich staande tekening. Het is geen studie naar de natuur, wel een fantasielandschap met een knoestige boom op de voorgrond. De tekening is ontstaan na Bruegels reis naar Italië, waar hij in contact kwam met de Italiaanse school. Ze bestaat uit snelle halen en is zeer trefzeker en zonder voorbereiding op papier gezet. Ze straalt duidelijk een pure vorm van zelfexpressie uit en is wellicht voor het plezier gemaakt. Zowel vormelijk als technisch is de tekening verbluffend. Tekeningen zoals deze werden in de 16de eeuw als een afgewerkt product beschouwd en door kunstenaars bewaard en gekoesterd.

Luxuria (De wellust) uit 'De zeven hoofdzonden', Pieter van der Heyden naar Pieter Bruegel de Oude (KBR)

Voortekeningen van prenten onderscheiden zich duidelijk van spontane tekeningen door hun gedetailleerde afwerking. Ze zijn een soort partituur voor de graveur, die op deze manier exact weet hoe de tekenaar de uiteindelijke prent voor ogen heeft. De tekening *Luxuria* is een perfect voorbeeld van de manier waarop Bruegel voortekeningen voor prenten maakt. Hij houdt duidelijk veel rekening met de grafische vertaling van tekening naar prent, waar niet kleur maar schaduwlijnen voor een sterke grafische compositie zorgen. Het is een ingewikkelde compositie met een uitgebreide iconografie die het thema van de zonde en onkuisheid belicht. Ondanks de complexiteit van de tekening lijkt het alsof Bruegel de compositie in één keer op papier heeft gezet. Het FINGERPRINT-onderzoek naar de voortekening toonde aan dat er **geen enkel spoor te vinden is van een ondertekening** op hetzelfde blad. Wat ons voor een raadsel stelt, want het is haast onmogelijk dat zo'n uitgebalanceerde compositie in één keer op papier is gezet.

De Hazenjacht, Pieter Bruegel de Oude (KBR)

De Hazenjacht heeft een bijzondere plaats in het oeuvre van Bruegel omdat het de enige prent is die door Bruegel zelf werd geëts. Nadat de plaat geëts was, werd ze verder afgewerkt met een burijn. De ontwerp-tekening en het uiteindelijke resultaat vertonen tal van verschillen die erop wijzen dat Bruegel tijdens het etsen nog details aanpaste. De scène van de hazenjacht speelt zich op de voorgrond af. Een jager met een hond mikt met een kruisboog in de richting van twee konijnen of hazen. Het tafereel wordt in verband gebracht met een spreekwoord dat in de Adagia van Desiderius Erasmus te vinden is: 'Duos insequens lepores neutrum capit' (Wie op twee hazen jaagt, vangt geen van beide). De nietsvermoedende jager wordt op zijn beurt beslopen door een man die met een hellebaard gewapend is. Wat op het eerste gezicht een rustig landschap lijkt, blijkt bij nader inzien een dreigende scène. Het motief van de jager als prooi wordt in verband gebracht met een Latijns spreekwoord, geciteerd in de Adagia: 'Tute lepus es, & pulpamentum quaeris' (Zelf een haas, jaag je op een prooi). Hiermee wordt een toespeling op de religieus-politieke toestand in Antwerpen rond 1560 gemaakt. Er werden in deze periode premies beloofd voor het aangeven van ketteren, wat voor heel wat onrust zorgde. Helaas kan het niet meer worden achterhaald of Bruegel met zijn prent daadwerkelijk naar deze situatie wilde verwijzen en of dit ook door (een deel van) het publiek werd begrepen.

Curatoren

Curatoren van de tentoonstelling zijn Joris Van Grieken en Maarten Bassens, wetenschappelijk medewerkers van het Prentenkabinet van KBR. Joris Van Grieken onderzoekt de receptiegeschiedenis van de vroege Nederlandse kunst en de prentkunst in de Zuidelijke Nederlanden in de 16de en 17de eeuw. Het onderzoek van Maarten Bassens focust zich op de editiegeschiedenis van Bruegels prenten.

Interviewaanvragen verlopen via Hanna Huysegoms, perscontact van KBR: hanna.huysegoms@kbr.be of +32 (0)494 10 90 46.

Partners

De belangrijkste partners van KBR in het kader van ‘The World of Bruegel in Black and White’ zijn Toerisme Vlaanderen, de Regie der Gebouwen, het fonds Baillet Latour en de Nationale Loterij.

Toerisme Vlaanderen bevordert de duurzame ontwikkeling van het toerisme en van de toeristische sector in Vlaanderen en Brussel met het oog op meer economisch rendement, tewerkstelling en sociaal welzijn. Sinds 2015 investeert Toerisme Vlaanderen in hefboomprojecten, waarvan ‘The World of Bruegel in Black and White’ deel uitmaakt in het kader van het Bruegeljaar 2019 en het ‘Experience the Flemish Masters’-project. Toerisme Vlaanderen steunde KBR met de aanpassing van de onthaalinfrastructuur, de inrichting van de tentoonstelling en de verbetering van de toegankelijkheid. Zo kon aan de noden van elke (inter)nationale culturele meerwaardezoeker voldaan worden.

De **Regie der Gebouwen** is de federale vastgoedbeheerder voor de federale overheidsdiensten en het architecturaal en historisch patrimonium van België. De organisatie doet belangrijke investeringen om het patrimonium van het land te onderhouden en aan te passen aan de evoluerende context. De Regie der Gebouwen speelde een grote rol in de infrastructuur- en inrichtingswerken in het gebouw van KBR. Dankzij hen zal u in de toekomst steeds vaker de kans krijgen om de prachtige erfgoedcollectie van KBR te bewonderen in de hernieuwde tentoonstellingsruimtes.

Het **fonds Baillet Latour** zet zich in voor de aanmoediging, bevordering en stimulatie van menselijke excellentie in België, in een rigoureuze maar open benadering van de evolutie van de maatschappij. Hun missie is om het Belgische erfgoed te bewaren via fondstoewijzingen, prijzen en beurzen. Het fonds zet regelmatig in op restauratieprojecten en draagt zo bij aan het beheer van het Belgisch erfgoedpatrimonium. Zo financierde het fonds Baillet Latour de restauratie van alle Bruegelprenten die te zien zijn in ‘The World of Bruegel in Black and White’.

De **Nationale Loterij** kan dankzij haar vele spelers heel wat waardevolle projecten ondersteunen. Diverse initiatieven binnen cultuur, wetenschap, sport en sociale doelen over heel België krijgen op die manier de nodige financiële steun. In het kader van de Bruegel tentoonstelling werd deze steun ingezet om aangepaste, hoogtechnologische vitrines te bouwen om zo optimaal de unieke prenten tentoon te kunnen stellen. Dankzij de steun van de spelers van de Nationale Loterij kunnen de bezoekers de kunstwerkjes van Bruegel van heel dichtbij bewonderen.

De mediapartners van de tentoonstelling zijn De Standaard, Klara, Knack, The Brussels Times, La Libre, Le Vif, Musiq3 en La Première.

Publicatie

Bruegel in zwart en wit

Onder redactie van Maarten Bassens en Joris Van Grieken.

De prachtige catalogus die naar aanleiding van deze tentoonstelling wordt uitgegeven, reproduceert de werken op ware grootte en geeft de lezers zo de kans om rustig door de beroemde prenten van Bruegel te bladeren. Gerenommeerde kunsthistorici, verbonden aan KBR en KU Leuven, geven in vijf essays een boeiend inzicht in de fascinerende wereld van Bruegels grafische werk.

Deze catalogus is een realisatie van KBR in samenwerking met Uitgeverij Hannibal.

Het boek is te koop in de shop van KBR voor € 55. Verkrijgbaar in Nederlands, Frans en Engels.

Uitgever: Hannibal, Veurne (2019)

IBSN 9789463887205

288 pagina's

Praktische informatie

Locatie

Kunstberg 28, 1000 Brussel

+32 (0)2 519 53 11

info@kbr.be

Openingstijden

15 oktober 2019 – 16 februari 2020

Dagelijks geopend tussen 11:00 en 19:00 met uitzondering van 01.11, 25.12 en 01.01.

Op 24.12.2019 en op 31.12.2019 sluit de tentoonstelling uitzonderlijk om 17:00.

Tickets

Wilt u zeker zijn van een ticket op het door u gewenste uur? Reserveer uw ticket dan online op www.kbr.be.

Toegangsprijs

- Volwassenen € 12
- Kortingsstarief € 9 (groepen vanaf 10 personen, 65+, Davidsfonds en vtbKultuur)
- Gratis toegang voor ICOM-leden, kinderen t.e.m. 18 jaar, leraren met lerarenkaart, schoolgroepen (mits reservatie) en personen met een handicap
- Gratis audiogids (NL-FR-EN-DE-ES)

Groepsbezoeken

De tentoonstelling leent zich perfect voor een groepsbezoek. Een dagtrip met je vereniging of een teambuilding? Voor elk soort groep is er een formule op maat.

Alle groepsformules dienen minstens drie weken op voorhand gereserveerd te worden via www.kbr.be.

Rondleiding met gids

- Geleid bezoek in de tentoonstelling
- Dagelijks beschikbaar tussen 9:00 en 11:00
- Prijs: € 90 (gids) + toegang (€ 9 per persoon)
- Max. 15 deelnemers
- Duur: 90 minuten

Meet the Master

- Lezing gevolgd door een vrij bezoek aan de tentoonstelling
- Dagelijks beschikbaar tussen 11:00 en 18:00

- Prijs: € 90 (lezing) + toegang (€ 9 per persoon)
- Max. 30 deelnemers
- Duur: 60 minuten (lezing) + vrij bezoek

VIP-tour

- Exclusieve rondleiding + receptie in een unieke setting
- Dagelijks beschikbaar van 19:30 tot 22:00
- Prijs op aanvraag
- Max. 15 deelnemers
- Duur: 2,5 uur

Contact

Hanna Huysegoms

hanna.huysegoms@kbr.be

+32 (0)2 519 55 98

+32 (0)494 10 90 46

Persfoto's

Op <https://kbr.prezly.com> vindt u een selectie aan afbeeldingen. Op aanvraag kunnen ook andere afbeeldingen ter beschikking gesteld worden.